

بایسته های آداب دیپلماتیک در ایران باستان و تأثیر آن بر جهان کهن

مؤلف :

کیما زارع

آفتاب گیتی

موسسه انتشاراتی آفتاب گیتی

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه	زارع، کیمیا، ۱۳۶۴ -
عنوان و نام پدیدآور	بایسته‌های آداب دیپلماتیک در ایران باستان و تأثیر آن بر جهان کهن / مولف کیمیا زارع.
مشخصات نشر	تهران: آفتاب گیتی، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری	۱۱۵ ص.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۳۱۴-۳۳۸-۰۰
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۱۰۷ - ۱۱۵.
موضوع	آداب دیپلماتیک -- ایران Diplomatic etiquette -- Iran
موضوع	ایران -- تاریخ -- هخامنشیان، ۵۵۸ - ۳۳۰ ق. م Iran -- History -- Achaemenians, 558 - 330 B. C
رده بندی کنگره	JZ۱۴۳۶ :
رده بندی دیویی	۰۹۵۵/۳۹۹ :
شماره کتابشناسی ملی	۹۲۹۳۳۲۸ :
اطلاعات رکورد کتابشناسی	فیا

آفتاب گیتی

عنوان: بایسته‌های آداب دیپلماتیک در ایران باستان و تأثیر آن بر جهان کهن
نویسنده: کیمیا زارع
طراح جلد: جهان طراح
نشر و پخش: موسسه انتشاراتی آفتاب گیتی
نوبت چاپ: اول، ۱۴۰۲
شمارگان: ۲۰۰ نسخه
چاپ: سورنا
قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۱۴-۳۳۸-۰۰

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

نشانی: تهران میدان انقلاب ضلع جنوب شرقی - نبش خیابان ۱۲ فروردین - ساختمان
ولیعصر - پلاک ۱۳۱۴ - طبقه دوم واحد ۷
www.aftabegiti.com نشر و پخش همراه: ۰۹۱۲۳۳۴۲۳۶۲ ۰۲۱۶۶۹۶۹۸۳۷

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۴	بخش اول
۴	جستارهایی پیرامون آداب دیپلماتیک دیپلماتهای کهن
۵	تعریف دیپلماسی
۷	دیپلماسی سنتی
۸	ویژگیهای دیپلمات (سفیر) در شاهنامه
۹	گران مایگی
۱۰	پرهیز بودن
۱۱	دل سوز بودن
۱۱	بیدار دل و خردمند بودن
۱۲	پاکیزه مغز و با شرم بودن
۱۳	چرب زبانی
۱۴	جهان دیده بودن
۱۵	دلیر بودن
۱۶	آداب ورود به محل ماموریت
۱۷	آداب پذیرش سفیر
۱۹	شیوه ابلاغ پیام و انجام ماموریت
۲۱	امانت داری در ابلاغ با توجه به شرایط
۲۲	جمع آوری اطلاعات
۲۳	بخش دوم
۲۳	دیپلماسی و سیاست خارجی ایرانیان در دوره هخامنشیان
۲۴	مقدمه

۲۶	مقام سفیر در دوره هخامنشیان
۲۹	سفارت خانه و جایگاه سفیر نزد هخامنشیان
۳۳	سیاست خارجی در دوره هخامنشیان
۳۵	سیاست خارجی کوروش بزرگ
۴۱	مقام سفیر نزد کوروش
۴۳	سیاست خارجی کمبوجیه
۴۶	روابط دیپلماتیک کوروش و کمبوجیه با اسپارت و مصر
۴۸	سیاست خارجی داریوش بزرگ
۵۲	سیاست خارجی خشایار شاه
۵۵	سفیر کشی توسط یونانیان و پاسخ خشایار شاه به این عمل
۵۶	سیاست خارجی اردشیر اول (در دست)
۶۰	سیاست خارجی داریوش دوم
۶۲	سیاست خارجی اردشیر دوم (منمون)
۶۶	سیاست خارجی اردشیر سوم
۶۸	سیاست خارجی داریوش سوم
۷۳	بخش سوم
۷۳	بررسی مکاتبات در دیپلماسی جهان کهن
۷۴	مقدمه
۷۵	نامه کنستانتین به شاپور دوم (حدود سال ۳۲۵ میلادی)
۷۸	نامه شاپور به کنستانتینوس (سال ۳۳۷ میلادی)
۷۹	نامه قباد اول به ژوستین (سال ۵۲۲ میلادی)
۸۰	نامه ژوستینیان به خسرو انوشیروان (۵۳۹ میلادی)
۸۲	نامه خسرو پرویز به موریس (سال ۵۹۰ میلادی)
۸۵	نامه هراکلیوس به خسرو پرویز (سال ۶۱۶-۶۱۷ میلادی)

مقدمه:

دیپلماسی قدمتی به بلندای تاریخ حکومت (دولت) دارد و به این ترتیب دیپلمات همواره در کنار حکمران بوده است. عرصه سیاست، آداب روابط سیاسی و شخصیت بازیگران سیاسی، برای بیشتر مردم حوزه مرموز و محاط در هاله‌ای از اسرار آمیز است. آن چه در برداشت عمومی از این قلمرو مشترک است، وجود امتیازات اغواکننده و شخصیت غالباً زیرک، برنامه ریز، مدیر، بی-رحم و گاه عدالت پیشه سیاست مداران است. دیپلماسی فنی تلقی می‌شد که از شکل گرفتن در قالب قواعد گریزان بود. آن‌هایی هم که دیپلمات بودند، بندرت از رموز این فن نوشتند. شاهنامه روایت حکمرانی ایرانیان از طلوع تاریخ آنان تا غروب حکومت ساسانیان است. جست و جو در شاهنامه برای استخراج آداب دیپلماسی و آیین مذاکره در دوران باستان، برخی از قواعد و ویژگیهای این حوزه را بازنمایی می‌کند. سوال اصلی در دیباچه حاضر این است که آداب سفارت و آیین مذاکره در دوران گذشته ایران چگونه بوده است؟ در پاسخ به این پرسش، مدعای پژوهش مورد نظر آن است که دیپلماسی به دلیل تجربی بودن، قواعد و ویژگیهایی دارد که در طول زمان یکسان مانده‌اند، اما تشریفات آن تغییر کرده است.

نخستین جماعت‌های انسانی با مفهوم رهبری آشنا بودند و با توجه به سنت خود، بهترین افراد را برای این سمت انتخاب می‌کردند. رهبری جماعت نیز به روابط سلسله مراتبی در اداره زندگی جمعی رسید و حکومت تشکیل شد. (گیدنز، ۱۳۸۳، صص ۶۷-۷۶). حکومت‌ها هم مانند افراد انسان منفرد و منزوی

نبودند بلکه به اقتضای شرایط و احتیاج با هم روابطی داشتند. موقعیت جغرافیایی و مکانی، روابط میان حکومت‌ها را در محدوده‌ای از همکاران ناشی از هم جواری تا جنگ دامن می‌زند. روابط میان حکومت‌های ناهمجواری، ناشناخته - تر، گه‌گاه‌ی و نامعمول بود. به هر حال روابط بین حکومت‌ها یا «روابط دیپلماتیک» خوانده می‌شوند، مقدمه‌ای برای برقراری انواع روابط سیاسی و غیر سیاسی (مانند تجارت) تلقی می‌شوند. به عبارت دیگر، ملاقات میان بازیگران سیاسی در طول تاریخ سیاسی جامعه‌ها وجود داشته است.

دیپلماسی فنی است که در زمان صلح و جنگ به کار گرفته می‌شود، البته در دوران صلح، دیپلماسی و مذاکره دشوارتر انجام می‌شود. زمانی که دولت‌ها نمی‌خواهند یا نمی‌توانند به‌توسل به زور یا جنگ، خواست خود را به حکومت دیگر تحمیل کنند، استفاده از فن مذاکره، یعنی توسل به روش‌هایی که بدون اعمال زور، حکومت دیگر را به قبول چیزی که به آن راضی نیست، وادار می‌کند، ضرورتی آشکار خواهد بود. دیپلماسی به این مفهوم، از کهن‌ترین دوران زندگی سیاسی وجود داشته است و هرگاه حاکمی نتوانسته است خواست خود را به زور بر فرمانروای دیگری تحمیل کند از روشی سود برده است که می‌توان آن را دیپلماسی نام نهاد. بنابراین ویژگی شاخص دیپلماسی، جنبه خارجی بودن آن یا اجرا شدن در خارج از محدوده اقتدار حکومت است. به عبارت دیگر، دیپلماسی اجرای سیاست خارجی دولت است.

دولت‌ها در روابط دیپلماتیک خود سعی در کسب حداکثر موفقیت در مسائل مورد نظرش به طریق مسالمت آمیز دارند. گاه ممکن است با دیپلماسی نامناسب

بهترین مقاصد از دست برود و یا برعکس، یک هدف نامشروع به وسیله دیپلماسی خوب و هوشمندانه به دست می آید. بنابراین موفقیت دیپلماسی بستگی به فراست و زیرکی دیپلمات و حسن تشخیص او در مقتضیات زمان و شرایط و احوال دارد. دیپلماسی فن و هنر است و دیپلمات خوب کسی است که پیچیدگیها و رموز آن را می شناسد. در اینجا بحث علاوه بر برقراری روابط میان حکومت ها، به موضوع آداب مذاکره (سفارت) و ویژگی های فرد مذاکره کننده (سفیر) نیز می پردازد. بدون تردید محیط و شرایطی که مذاکرات سیاسی در آن انجام می شود، بر نتیجه مذاکرات تأثیر می گذارد؛ به همین ترتیب شخصیت و ویژگی های مذاکره کننده بر خنثی سازی یا کم اثر کردن فشار محیط و شرایط نامطلوب، موثر است.

با عنایت به این نکات سوال اصلی پژوهش حاضر این است که آداب سفارت و آیین مذاکره و فن دیپلماسی دوران ایران باستان چه ویژگی ها و چه تأثیری در جهان کهن داشته است؟ بنابراین کوشش می کنیم به کشف و بررسی ویژگی های یک دیپلمات و همچنین به کم و کیف روابط دیپلماتیک در ایران باستان، بپردازیم.

کیما زارع

تابستان ۱۴۰۲